

แนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ

Guidelines for Implementing the Community Justice System to Prevent and Solve Drug Problems in Children and Youth in Samut Prakan Province

ศิรินทร์พร ธารมัตติ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

18/18 ถนนเทพรัตน ตำบลบางโหลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 10540

Sirinporn Tharamut

Faculty of Law at Huachiew Chalermprakiet University

18/18 Thepparat Rd, Bangchalong, Bangplee, Samutprakarn 10540

E-mail : aom.law@Hotmail.com

บทคัดย่อ

รายงานการวิจัยเรื่องแนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อมุ่งศึกษาสถานการณ์ปัญหาด้านยาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ โดยศึกษารูปแบบ กระบวนการยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมกับการนำมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ และเพื่อให้ได้แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ภาครัฐของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน โดยนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการตีความและกำหนดประเด็นที่สำคัญได้อย่างถูกต้องเชื่อถือ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดต่อไป

จากผลการวิจัยพบว่าสถานการณ์ปัญหาด้านยาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบันมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างรุนแรงมากขึ้น เด็กและเยาวชนเริ่มใช้ยาเสพติดครั้งแรกเมื่อมีอายุน้อยลง ตลอดจนมีแนวโน้มพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดมากกว่า 1 ชนิดร่วมกัน และในยุคดิจิทัลที่สื่อออนไลน์หรือเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงยาเสพติดได้ง่ายมากขึ้นและเป็นอันตรายอย่างยิ่ง โดยเด็กสามารถสั่งซื้อยาเสพติดผ่านทางสื่อออนไลน์ได้โดยง่ายเพราะติดต่อสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น จึงทำให้สถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในเด็กและ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “แนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ”

29 มกราคม 2564/ 19 มีนาคม 2564/ 22 มีนาคม 2564

29 January 2021/ 19 March 2521/ 22 March 2521

เยาวชนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้เด็กและเยาวชนยังตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ายาเสพติด เพราะผู้กระทำความผิดหรือผู้ค้ายาเสพติดทราบว่ากฎหมายที่ใช้ในการลงโทษเด็กและเยาวชนมีอัตราโทษน้อยกว่าการลงโทษผู้ใหญ่ ก็จะให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้จำหน่ายหรือเป็นผู้ขนยาเสพติด ส่วนรูปแบบกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมกับการนำมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการควรจะต้องมีลักษณะการดำเนินกิจกรรมชุมชนโดยสมาชิกของชุมชนร่วมมือกันเอง หรือร่วมกับภาครัฐในลักษณะเป็นหุ้นส่วน โดยอาจให้หน่วยงานภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่เข้ามาเป็นที่ปรึกษาหรือเป็นที่เลี้ยงในการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ชุมชนควรมีบทบาทในการนำผู้กระทำความผิดด้านยาเสพติดกลับคืนสู่ชุมชนและสังคมโดยการให้โอกาส โดยเฉพาะผู้เสพให้ได้รับการบำบัดฟื้นฟูอย่างถูกต้อง ควบคุมดูแลในขณะที่บำบัดหรือหลังการบำบัด และชุมชนควรสร้างความเข้าใจ สร้างโอกาสในการทำมาหาเลี้ยงชีพให้กับผู้เสพเพื่อป้องกันการกลับไปกระทำความผิดซ้ำ นอกจากนี้แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนควรเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัวเป็นลำดับแรก เพราะสถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันหลักที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด ดังนั้นสถาบันครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกที่จะสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุดให้กับเด็กและเยาวชนได้ ส่วนในระดับชุมชนสมาชิกทุกคนควรตระหนักถึงปัญหาของยาเสพติด โดยให้ความสำคัญกับปัญหายาเสพติดอย่างน้อยที่สุดคือการเฝ้าระวัง สอดส่องดูแลคนในชุมชนไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นผู้เสพหรือผู้ค้า ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งโดยการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความรักความสามัคคีให้กับสมาชิกในชุมชน

ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะว่าหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรมีมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมโดยมุ่งเน้นการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐควรให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง ควรมีการติดตามและประเมินผลผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดที่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูกลับคืนสู่ครอบครัวหรือชุมชน โดยให้การช่วยเหลือ ประคับประคอง ให้คำแนะนำ ปรึกษา เสริมสร้างกำลังใจ สร้างแรงจูงใจทั้งผู้เสพและครอบครัว เพื่อให้ผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมทั่วไปได้ตามปกติโดยไม่กลับไปเสพยาเสพติดอีกครั้ง นอกจากนี้สมาชิกในชุมชนควรเข้าใจและตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นโดยรวมมือและเสียสละในการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง ผู้นำชุมชนควรสร้างทัศนคติในการยอมรับหรือการให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องติดยาเสพติดมาก่อน โดยการให้โอกาสบุคคลเหล่านี้กลับตัวเข้ามาเป็นสมาชิกในชุมชนอีกครั้ง เพื่อเป็นการลดโอกาสที่เด็กและเยาวชนจะกลับเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก

คำสำคัญ : กระบวนการยุติธรรม ยาเสพติด เด็กและเยาวชน จังหวัดสมุทรปราการ

Abstract

The report entitled, “Guidelines for Adapting Community Justice Process in preventing and solving problem on narcotic use among children and youth in Samut Prakarn Province was conducted as the qualitative research in order to explore narcotics problems among children and youth in Samut Prakarn Province through the adoption of appropriate measures and seeking guidelines to prevent and solve narcotic problems in Samut Prakarn Province, engaging in the community participation. Document analysis was done together with eld data collection through the in-depth interview among the government agencies involved with community justice process. The acquired data was used in the interpretation and identify accurate key issues with accountability in order to prepare proposed guidelines for further problems-solving.

The ndings suggest that the narcotics epidemic among the children and youth in Samut Prakarn Province at present has been a serious issue since the rst-time narcotic addicts, namely, children and youth are more likely at younger age. Also, they are very likely using more than one type of narcotic together at the same time. In the era of social media or technology plays important role in our society, children and youth can easily and conveniently access narcotics and become more hazardous substances. This has made narcotics epidemic and number of drug addicts among children and youth kept rising. Furthermore, children and youth has been victimized by drug trafcking process because the narcotic trader knew that the laws used for punishing children and youth are less punishable than those of adults. Children and youth are often assigned as the narcotics sellers or smugglers. It was found that the appropriate model adapted for preventive measures and solving narcotics problems among the children and youth at Samut Sakorn Province should be handled by the community members themselves or becoming a partner to prevent crime with the state sector. This may ask the government agency or the ofcials to act as the mentor while conducting activities. Besides, the community should take part in helping to return drug offenders to the community and society as to provide the opportunity for the drug user to receive good rehabilitation, pre-post treatment and community should create understanding and opportunity for the drug offenders to make livelihood and avoid relapse. Moreover, the guidelines for preventing and solving narcotics problems among the children and youth at Samut Prakarn Province with the community participation should start from the family because it is the main institution most closely connected to children and youth. Therefore, family is the rst institution to build the best immunity for children and youth. At community

level, all members should be aware of narcotics problems by focusing on narcotics' problems, at least monitoring the situation, put surveillance on community members, not to fall into the drug trap as well as observe the drug user and trader. This included building strong community through activities enhancing unity among members.

The author recommends all government agencies involved to establish clear and concrete measures to prevent and solve narcotics' problems, leading to community with strength. The government officials should give priority to solve narcotics problems as well as continue monitoring and assessing results of former drug addicts who had been through rehabilitation if they are to return to the family or community. This is done by nurturing, giving advice and moral support, including motivation for both former drug users and family members so that the former drug users can maintain living in society as regular member without using drugs again. Furthermore, community members should understand and aware of the existing problems by cooperate and sacrifice time to seriously solving problems. The community leader should build attitude or opportunity for the former drug addicts returning to the community again just to reduce the chance of children and youth to use narcotics again.

Keywords : Community Justice, Process Narcotic, Children and Youth, Samut Prakarn Province

บทนำ

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่ทุกประเทศทั่วโลกประสบอยู่รวมทั้งประเทศไทย เพราะมนุษย์ได้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาเป็นเวลาช้านาน บางชนิดก็ให้ทั้งคุณประโยชน์และโทษ บางชนิดก็มีแต่โทษภัยเท่านั้น ทั้งนี้ยาเสพติดเป็นบ่อเกิดของปัญหาอื่น ๆ หลายด้าน นับตั้งแต่ตัวผู้เสพเองซึ่งจะเกิดความทุกข์ ลำบากทั้งทางกายและทางใจ และเมื่อหาเงินมาซื้อยาเสพติดไม่ได้ก็อาจจะก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ต่าง ๆ สร้างความเดือดร้อนให้พ่อแม่ พี่ น้อง และสังคมต้องสูญเสียเงินทอง เสียเวลาทำมาหากิน ประเทศชาติต้องสูญเสียแรงงานและสูญเสียเงินงบประมาณในการปราบปรามและรักษาผู้เสพยาเสพติด และเหตุผลที่ทำให้ยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของประเทศอีกข้อหนึ่งคือ ปัจจุบันมีผู้เสพยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงจำนวนผู้ที่ติดบุหรี่ สุรา กาแฟ โดยในอดีตจะพบว่าการแพร่ระบาดนั้นจะอยู่ที่ประชาชนผู้ใช้แรงงานและกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนแออัด ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ แต่ปัจจุบัน ยาเสพติดกลับแพร่ระบาดเข้าไปสู่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาแทน² ซึ่งปัญหาของการแพร่ระบาดของ ยาเสพติดก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ของเศรษฐกิจและสังคม หากทางหน่วยงานภาครัฐไม่มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

² ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดสมุทรปราการ, แผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จังหวัดสมุทรปราการ ระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2563 - 2567) (สมุทรปราการ: ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดสมุทรปราการ, 2563) 18.

แล้ว เด็กและเยาวชนในสังคมทั่วประเทศก็จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดกันเป็นจำนวนมาก โดยในช่วงหลายปีที่ผ่านมาแม้ว่ารัฐบาลจะได้ให้ความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมากขึ้นเป็นลำดับก็ตาม แต่ก็ทำได้เพียงการควบคุมสภาพปัญหายาเสพติดไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดอย่างรุนแรงและส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของคนในสังคม และในอนาคตปัญหายาเสพติดก็ยังคงมีแนวโน้มรุนแรงและนับวันจะทวีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สำหรับประเทศไทยนั้นปัญหายาเสพติดได้ก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งทางด้านเศรษฐกิจรัฐบาลต้องสูญเสียงบประมาณของประเทศชาติเป็นจำนวนมหาศาลทุกปีเพื่อปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด³

ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับปัญหายาเสพติดซึ่งถือว่าเป็นปัญหาระดับชาติโดยได้มอบหมายให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ซึ่งถือเป็นหน่วยงานกลางได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558-2562 โดยแนวคิดหลักของแผนยุทธศาสตร์คือยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและก่อให้เกิดผลกระทบในทางที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน มีแก้ปัญหาในเชิงพื้นที่โดยกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคที่เกี่ยวข้องในกระบวนการร่วมคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผล แก้ไขปัญหาแบบองค์รวมด้วยการแก้ปัญหายาอย่างเป็นระบบครบวงจร สร้างความสมดุลของยุทธศาสตร์ทั้งด้านการลดอุปสงค์ (Supply Reduction) หรือลดปริมาณยาเสพติดในท้องตลาดและการลดอุปทาน (Demand Reduction) หรือลดความต้องการยาเสพติดเพื่อลดกลุ่มเสี่ยง และเน้นผลสัมฤทธิ์เชิงคุณภาพโดยกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดผลการดำเนินงานอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “สังคมไทยเข้มแข็งและรอดพ้นภัยจากยาเสพติดด้วยภูมิคุ้มกันและมาตรการลดผู้ค้าและผู้เสพ และความร่วมมือระหว่างประเทศด้านยาเสพติดบรรลุผลตามพันธกรณีและวิสัยทัศน์อาเซียนภายในปี 2562” แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558-2562 ประกอบด้วย 8 ยุทธศาสตร์หลักคือ (1) ยุทธศาสตร์การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด (2) ยุทธศาสตร์การควบคุมตัวยาและผู้ค้ายาเสพติด (3) ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหายาเสพติด (4) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศ (5) ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม (6) ยุทธศาสตร์การสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติด (7) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมภาคประชาชน (8) และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอย่างบูรณาการรวมทั้งได้กำหนดกลไกในการควบคุม กำกับ และขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ไปสู่แผนปฏิบัติการด้วย⁴

³ นาวิ สกุลวงษ์สนา และคณะ, แนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน: ภูมิคุ้มกันเพื่อสร้างโลกสีขาว (หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรรัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ 25 หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรรัฐ เอกชน และการเมือง รุ่นที่ 6 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2555 – 2556) (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2555-2556).

⁴ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558-2562 (14 ตุลาคม 2563) ONCE_PLAN < https://www.oncb.go.th/Home/PublishingImages/Pages/ProgramsandActivities/strategic_plan2558-2560.pdf>.

สถานการณ์ของปัญหายาเสพติดในปัจจุบันสารเสพติดกลับแพร่ระบาดเข้าไปสู่ในเด็กและเยาวชน หรือวัยรุ่นในสถานศึกษามากยิ่งขึ้น ซึ่งเด็กและเยาวชนถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความอ่อนแอและเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญ รัฐบาลจึงได้กำหนดให้ปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติดในสถานศึกษาเป็นปัญหาระดับนโยบายที่ต้องเร่งดำเนินการ โดยเร่งสร้างความตระหนักให้ทุกคนในสังคมร่วมรับผิดชอบ ร่วมณรงค์ ป้องกัน และให้ความรู้อย่างครอบคลุมด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่ทันสมัยแก่เยาวชน ซึ่งจะเป็นกลวิธีหนึ่งที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ มีความเข้าใจและตระหนักถึงมหันตภัยของยาเสพติดเกิดเป็นเจตคติที่ดีที่จะดำเนินชีวิตให้ห่างไกลและปลอดภัยจากสารเสพติดทุกชนิดได้ด้วยตนเอง

สำหรับพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการพบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2556-2558 คดีอาญาส่วนใหญ่เป็นคดีอาญาประเภทคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายซึ่งส่วนใหญ่เป็นคดียาเสพติด ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงสถานการณ์แนวโน้มของปัญหาด้านยาเสพติด ทำให้พบว่าเป็นปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงและรุนแรงมากที่สุดในพื้นที่อันมีความเชื่อมโยงมาจากพื้นที่นำเข้าและแพร่ระบาดในชุมชนเมืองซึ่งมาจากเครือข่ายการค้าที่มีทุกระดับและ ผู้เสพมีความต้องการต่อเนื่อง โดยผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่มีอายุไม่เกิน 18-24 ปี และมีอายุลดลงเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน⁵

จากสภาพปัญหาข้างต้น การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จึงต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นบิดามารดา ครู ผู้ปกครอง องค์กรภาครัฐในระดับจังหวัด อำเภอ องค์กรบริหารส่วนตำบล หรือชุมชนต่าง ๆ สถานศึกษา และภาคเอกชน ตลอดจนสื่อมวลชนที่สนใจ จะเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะการพยายามสื่อสารเกี่ยวกับพิษภัยของยาเสพติดเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่เด็กและเยาวชนในพื้นที่ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างถูกต้อง เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนของชาติตกเป็นทาสของยาเสพติด โดยมีการส่งเสริมชุมชนในการให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มีปัญหาด้านยาเสพติดและผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด มีการดำเนินกิจกรรมชุมชนโดยชุมชนร่วมมือกันเอง หรือร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้ชุมชนมีความตระหนักและเข้าใจในสภาพปัญหายาเสพติดและผลกระทบที่เกิดขึ้น มีการเฝ้าระวัง ป้องกัน สอดส่อง สร้างเครือข่ายประสานงาน แจ้งเบาะแสในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการเข้ามามีบทบาทในการเฝ้าระวังความเสียหาย พื้นฟู ปรับนิสัย และให้โอกาสผู้กระทำความผิดที่ได้รับการลงโทษ กลับเข้ามาอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข (คืนผู้กระทำความผิดสู่สังคม) เพื่อนำไปสู่การสร้างความร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหายาของคณในพื้นที่โดยชุมชน เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนมีศักยภาพและสามารถสร้างภูมิคุ้มกันได้ ทำให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงความยุติธรรมมากขึ้น เสริมสร้างประสิทธิภาพและลดภาระของกระบวนการยุติธรรมหลัก สร้างสำนึกความเป็นชุมชนและรักษานับธรรมนิยมจารีตประเพณีและ

⁵ สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อพัฒนาจังหวัด, แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ 4 ปี พ.ศ. 2561 - 2564 (15 ตุลาคม 2563) SAMUTPRAKAN PROVINCIAL <<http://www.samutprakan.go.th/61-64.pdf>>.

ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป ทั้งนี้โดยมีการนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาใช้เพื่อที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแก่เด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้คนในชุมชนมีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาด้านยาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมกับการนำมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อให้ได้แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาถึงสถานการณ์ปัญหาด้านยาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อให้เห็นถึงสภาพความเปลี่ยนแปลงของปัญหาในปัจจุบัน ตลอดจนการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการนำแนวความคิดของกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่ โดยยึดถือแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เป็นหลัก เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดที่ถูกต้อง และเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพและลดภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

วิธีการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. วิธีการศึกษา

1. การวิจัยข้อมูลเอกสารโดยผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัย ดังนี้
 - 1.1. แนวคิดเกี่ยวกับ “กระบวนการยุติธรรมชุมชน” และ “การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด”
 - 1.2. ศึกษาพระราชบัญญัติ กฎหมายลำดับรอง นโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ ตำรา งานวิจัยคู่มือ และเอกสารงานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทย

2. การวิจัยภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาด้านยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ และการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ โดยชุมชนมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรม

2. พื้นที่ศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน อาทิ

1. ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนระดับจังหวัดสมุทรปราการ เช่น ยุติธรรมจังหวัดหรือผู้แทน ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่จากสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดสมุทรปราการ ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่จากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดสมุทรปราการ ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่จากเรือนจำกลางสมุทรปราการ เป็นต้น จำนวนอย่างน้อย 3 คน

2. ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอในจังหวัดสมุทรปราการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน เช่น นายอำเภอ ปลัดอำเภอ เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง เป็นต้น จำนวนอย่างน้อย 3 คน

3. ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน จำนวนอย่างน้อย 4 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ทางผู้วิจัยได้ทำการการศึกษาจากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) และมีการกำหนดแนวคำถามสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามข้อ 3 โดยครอบคลุมใน 3 ประเด็นดังนี้

1. สถานการณ์ด้านปัญหาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการเป็นอย่างไร

2. รูปแบบของการนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนควรเป็นอย่างไร

3. ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่อย่างไร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการถอดถ้อยคำจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อใช้ในการตีความข้อมูลและการกำหนดประเด็นที่สำคัญได้อย่างถูกต้อง เชื่อถือได้ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

ผลการวิจัย

แนวความคิดและความหมาย

ในแต่ละสังคมย่อมประกอบไปด้วยผู้คนหลายประเภทและหลายลักษณะล้วนแต่มีความแตกต่างทั้งทางด้านอาชีพ การศึกษา รายได้ ค่านิยม ความเชื่อ หากไม่มีการวางระเบียบกฎเกณฑ์หรือการออกกฎหมายขึ้นมาเพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมอาจส่งผลให้สังคมกลายเป็นสังคมที่ไร้ระเบียบ เกิดความวุ่นวายในรูปแบบต่าง ๆ รวมไปถึงการเกิดขึ้นของอาชญากรรม เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่แต่ละสังคมต้องมีกฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมคนในสังคมเพื่อรักษาความสงบของสังคม การนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยไม่ใช่เรื่องใหม่แต่อย่างใด เพราะในอดีตประเทศไทยได้นำกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาใช้อย่างแพร่หลาย แต่เนื่องด้วยเหตุผลของการพัฒนาประเทศและพัฒนากฎหมายในอดีต เพื่อให้ประเทศไทยมีความเจริญไม่ล้าหลังและเพื่อมิให้ต้องตกเป็นเมืองขึ้นของต่างประเทศที่เข้ามามีบทบาทในสมัยนั้น ประเทศไทยจึงต้องปฏิรูปกฎหมายและรับเอาระบบกฎหมายของประเทศตะวันตกเข้ามาใช้ส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมชุมชนถูกลดบทบาทความสำคัญลง แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปประกอบกับผลกระทบต่าง ๆ ของการใช้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมชุมชนกลับเข้ามามีบทบาทสำคัญและให้ความสนใจอีกครั้ง

กระทรวงยุติธรรมนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนกลับเข้ามาใช้ในช่วงประมาณ พ.ศ. 2549 – 2555 หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมที่นำแนวคิดด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาใช้ อาทิเช่น กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรมคุมประพฤติ กรมราชทัณฑ์ และสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมโดยกองพัฒนายุติธรรมชุมชน (กยช.)⁶

คำว่า “ยุติธรรมชุมชน (Community Justice)” แม้ว่าจะมีรากฐานสำคัญมาจากจารีตประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละชุมชนเป็นสำคัญ หรือจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน กระบวนการยุติธรรมของรัฐเหมือนอย่างในต่างประเทศก็ตาม แต่ก็มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามความหมายของกระบวนการยุติธรรมไว้อย่างน่าสนใจ อาทิเช่น

กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์⁷ ได้ให้ความหมายของยุติธรรมชุมชนไว้ว่าหมายถึง การที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อกันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยวัตถุประสงค์ของกิจกรรม คือร่วมกันป้องกันชุมชนให้ปราศจากความขัดแย้ง ปัญหาอาชญากรรมและหมายรวมถึงการที่ชุมชนเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งกับภาครัฐเพื่อดำเนินกิจกรรมในลักษณะดังกล่าว

⁶ ปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารและได้เปลี่ยนชื่อเป็นหน่วยงานนโยบายและยุทธศาสตร์ภูมิภาคภายใต้สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์โดยสำนักงานยุติธรรมจังหวัด (สยจ).

⁷ กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, *ยุติธรรมชุมชน : บทบาทการอำนวยความสะดวกโดยชุมชนเพื่อชุมชน* (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว., 2550) 22.

รองศาสตราจารย์ ดร.ชนวนทอง ธนสุกาญจน์⁸ กล่าวว่า วัฏจักรชุมชนคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน เป็นการทำกิจกรรมที่ทำให้มีการดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน กิจกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นโดยการคิดจากปัญหาที่ภาครัฐเห็นและอยากให้ประชาชนเข้าร่วมดำเนินการ โดยการสร้างความยุติธรรมต้องพัฒนามาจากบริบทและมุมมองของชุมชน จากวิถีของชุมชน ต้องแก้ปัญหาไม่ใช่การปราบปรามเพื่อเอาชนะ เน้นหลักการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการทำงานร่วมกันตามระบบประชาธิปไตยบนพื้นฐานการพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับทักษะชุมชนในการดูแล ป้องกัน เฝ้าระวังและคุ้มครองผู้กระทำความผิด เหยื่อหรือคนในชุมชนโดยวิถีชุมชนเองอันเป็นแนวคิดทางด้านการพัฒนา

อัจฉราพรรณ จรัสวัฒน์⁹ ยุติธรรมชุมชน คือนวัตกรรมของกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นเรื่องของ การวิจัยพัฒนาองค์ความรู้สู่การขับเคลื่อนทางสังคม เกี่ยวกับพันธกิจหรือภาระผูกพันเชิงปฏิบัติในการดำเนิน กิจกรรมของกระบวนการยุติธรรมที่จะขับเคลื่อนชุมชนให้มีความปลอดภัยจากอาชญากรรมหรือแก้ไข ปัญหาความขัดแย้ง การจัดการชุมชนโดยมีความสอดคล้องผสมกลมกลืนตามวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน ด้วยการเคารพกฎหมายและกฎสังคมโดยทุกฝ่ายพึงพอใจ และมีความสมานฉันท์ เชื่อมมั่น สรรพสามัคคี ร่วมที่จะอยู่ร่วมกันต่อไปโดยสันติสุขและต่างฝ่ายต่างเสริมพลังกันเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยเน้น การปฏิบัติการในพื้นที่ละแวกเดียวกัน เน้นการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ เน้นการมีส่วนร่วมของ ประชาชนหรือชุมชน เน้นกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของ ชุมชน (Community Quality of Life) เป็นสำคัญ

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดแล้วนั้นสรุปได้ว่า กระบวนการยุติธรรมชุมชนหมายถึงแนวความคิดที่มุ่งเน้น บทบาทของชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ซึ่งมีการกิจที่สำคัญเกี่ยวกับการป้องกัน และควบคุมปัญหาอาชญากรรม การระงับข้อพิพาทและการจัดการความขัดแย้งในชุมชน การเยียวยาเสริมพลัง การรับผู้กระทำความผิดคืนสู่ชุมชน โดยวิธีการดำเนินกิจกรรมของชุมชนร่วมกันเองหรือร่วมกับภาครัฐ บนพื้นฐานความตระหนักในศักยภาพของชุมชน

โดยรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่นำมาปรับใช้อยู่ในปัจจุบันก็คือแนวความคิดที่มุ่งเน้น บทบาทของชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ซึ่งมีการกิจที่สำคัญเกี่ยวกับการป้องกัน และควบคุมปัญหาอาชญากรรม การระงับข้อพิพาทและการจัดการความขัดแย้งในชุมชน การเยียวยาเสริมพลัง การรับผู้กระทำความผิดคืนสู่ชุมชน โดยวิธีการดำเนินกิจกรรมของชุมชนร่วมกันเองหรือร่วมกับภาครัฐบน พื้นฐานความตระหนักในศักยภาพของชุมชน และอาจมีกลไกการทำงานที่เชื่อมโยงกับกระบวนการยุติธรรม ในลักษณะที่พึ่งพาพึ่งอาศัยกันหรือไม่พึ่งพากันก็ได้ อีกทั้งยุติธรรมชุมชนยังสามารถนำต้นทุนทางสังคม

⁸ ชนวนทอง ธนสุกาญจน์และคนอื่นๆ “การพัฒนาพลังเครือข่ายยุติธรรมชุมชน” (เอกสารประกอบการสัมมนาครบรอบสถาปนา กระทรวงยุติธรรม 113 ปี, อาคารกระทรวงยุติธรรม ชั้น 3 กระทรวงยุติธรรม, 25 มีนาคม 2548) 27.

⁹ อัจฉราพรรณ จรัสวัฒน์, ยุติธรรมชุมชนในฐานะทุนทางสังคมว่าด้วยความยุติธรรมชาวบ้าน (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.), 2550) 263.

ที่ดึงมาใช้อย่างสอดคล้องผสมผสานกลมกลืนตามวิถีทางการดำรงชีวิตของชุมชนภายใต้การเคารพกฎหมายและกฎสังคมโดยทุกฝ่ายพึงพอใจ โดยมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่ายมากขึ้น ประชาชนหรือชุมชนมีความรู้สึกปลอดภัย มีความเป็นธรรม มีความสงบสุข มีความสมานฉันท์ และมีสำนึกความรับผิดชอบร่วมกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่ต้นเหตุหรือร่วมแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อเป้าหมายคือการสร้างภูมิคุ้มกัน ความปลอดภัย ความเป็นธรรม ความสงบสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน¹⁰ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และให้ความรู้กับชุมชนเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และคนในชุมชนเกิดความรู้และสามารถบริหารจัดการต่อความขัดแย้งในชุมชนและอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนระดับเบื้องต้นหรือสามารถทราบได้ว่าควรจะดำเนินการอย่างไรหากเกิดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและอาชญากรรมขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและประหยัด มีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม¹¹ ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น การแจ้งเบาะแสการกระทำความผิด การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเป็นอาสาสมัครต่าง ๆ ร่วมกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็นอย่างมาก ซึ่งการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมของประชาชนนั้นจะต้องเกิดจากความสมัครใจโดยอาจจะเข้ามาเป็นหุ้นส่วน (Partnership) หรือการเป็นเจ้าของร่วม (Ownershop)¹²

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) ก็คือ กระบวนการซึ่งประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมถึงการนำความคิดเห็นไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและตัดสินใจของภาครัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการสื่อสารสองทาง คืออย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งประกอบด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา

¹⁰ ยศศักดิ์ ไชยโกยานนท์, *ยุติธรรมชุมชนในกระบวนการยุติธรรมไทย* (นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2557) 109.

¹¹ สันยุพพงศ์ ลิ้มประเสริฐ, *กระบวนการยุติธรรมชุมชนในประเทศไทย* (นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2559) 22.

¹² อังคณา บุญสิทธิ, *การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในกระบวนการยุติธรรมใน เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรม Criminal justice administration*. (กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, พิมพ์ครั้งที่ 2) 13-5.

¹³ พงษ์ธร ธีบุญศิริ, *แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม* (กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2552) 56.

เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติอีกทั้งหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าในกรณีที่ร้ายแรงที่สุดช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน¹⁴ โดยมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) ถือได้ว่าเป็นขั้นตอน และกระบวนการที่สำคัญที่ส่งผลให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมและได้รับการยอมรับจากประชาชน รวมถึงประชาชนมีความสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของโครงการด้วย

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐการนั้น International Association for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การตีพิมพ์ประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวข้องเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจเพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้ง คณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมโดยเป็นส่วนหนึ่งกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจและมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุดโดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลาขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วม

¹⁴ ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2548) 5.

ของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย¹⁵

นอกจากนี้ในแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและการแก้ไขปัญหาเสพติด พ.ศ. 2558 - 2562¹⁶ ซึ่งมีแนวคิดหลักการแก้ไขปัญหาเสพติดคือยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งยุทธศาสตร์ที่ 2 การแก้ไขปัญหาผู้เสพยาเสพติด ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคม และยุทธศาสตร์ที่ 7 การมีส่วนร่วมภาคประชาชน และยุทธศาสตร์ที่ 8 การบริหารจัดการอย่างบูรณาการ เห็นได้ว่ารัฐบาลในปัจจุบันเน้นการพัฒนาพฤตินิสัย แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและป้องกันการกระทำความผิดในชุมชน และสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคมโดยมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งการบริหารจัดการแบบบูรณาการ การแก้ไขฟื้นฟู ติดตาม ดูแล ช่วยเหลือ และสงเคราะห์ผู้กระทำความผิดในชุมชน เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อปรับปรุงกลไกการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้กระทำความผิดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นการลดความเหลื่อมล้ำของสังคม โดยเร่งสร้างโอกาสอาชีพและการมีรายได้ที่มั่นคง สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล¹⁷ ดังนั้นการนำกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในเด็กและเยาวชนในจังหวัดสมุทรปราการนั้นควรจะต้องยึดถือแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เป็นหลักเพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดที่ถูกต้อง ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพและลดภาระของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก และยังเป็นการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมชุมชนโดยใช้กลไกของชุมชนเอง หรือผู้นำชุมชนเข้ามาช่วยกันแก้ไขปัญหาเสพติดให้แก่สมาชิกในชุมชนโดยอาจเริ่มจากการสอดส่องดูแล การแจ้งเบาะแส หรือการติดตามบำบัดรักษาผู้เสพ โดยต้องอาศัยผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและการมีผู้นำชุมชนที่ดีย่อมทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดคล่องไปได้ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน

สถานการณ์ปัญหาด้านยาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีลักษณะเป็นเขตปริมณฑล เป็นเมืองอุตสาหกรรมกึ่งเมือง ทำให้มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดกระจายเป็นวงกว้าง

¹⁵ กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, *การมีส่วนร่วมของประชาชน* (15 สิงหาคม 2563) PUBIC SECTOR DEVELOPMENT GROUP <<https://recc.erc.or.th/index.php/2015-07-07-07-53-46/464-2010-02-01-08-32-52>>.

¹⁶ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, *แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558-2562* (14 ตุลาคม 2563) ONCE_PLAN <https://www.oncb.go.th/Home/PublishingImages/Pages/ProgramsandActivities/strategic_plan2558-2560.pdf>.

¹⁷ กรกฎ ทองชะโชค เอกราช สุวรรณรัตน์ และอภิวัฒน์ สมาริ, “กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน” (2561) 9:1 วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ 42, 50.

เพราะมีทั้งชนชั้นแรงงานตั้งแต่เด็กที่ไม่ได้เรียนหนังสือจนถึงวัยทำงาน เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีจำนวนประชากรอยู่อาศัยมาก ซึ่งประชากรที่มีชื่ออยู่ตามทะเบียนบ้านมีจำนวนประมาณ 1,300,000 กว่าคน แต่ที่มีจำนวนอาศัยอยู่จริง ๆ ประมาณ 2,000,000 กว่าคน และมีประชากรแฝงประมาณ 1,000,000 กว่าคน ซึ่งเป็นคนจังหวัดอื่นอพยพเข้ามาอยู่ตามชุมชน ห้างเช่าต่าง ๆ ทำให้ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สำหรับการแพร่ระบาดในส่วนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการนั้นเนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการเป็นพื้นที่ที่ล่อแหลมเพราะเป็นเมืองชายขอบที่มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดกรุงเทพมหานครซึ่งอาจใช้เป็นแหล่งพักยาเสพติดโดยนำเข้ามาในเขตชั้นกลางหรือส่งต่อไปยัง ภาคตะวันออกหรือมาทางเรือเพราะมีพื้นที่ติดแม่น้ำเจ้าพระยาและมีปลายทางไปสิ้นสุดที่อ่าวไทย มีการจับกุมยาเสพติดรายใหญ่ ๆ ได้หลายครั้ง นอกจากนี้จังหวัดสมุทรปราการยังเป็นแหล่งฟอกเงินชั้นดีเพราะเป็นเมืองที่มีทั้งเขตเศรษฐกิจ บ้านจัดสรร คอนโดมิเนียม หรือเป็นแหล่งอุตสาหกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย

ปัญหาเสพติดในเด็กและเยาวชนของจังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบันมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดรุนแรงมากขึ้น เด็กและเยาวชนเริ่มใช้ยาเสพติดครั้งแรกเมื่อมีอายุน้อยลง เช่น เด็กอายุ 10-12 ปีขึ้นไป ก็เริ่มมีการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ตลอดจนมีแนวโน้มพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดมากกว่า 1 ชนิดร่วมกันมากยิ่งขึ้น มีการนำสารต่าง ๆ ที่หาได้ง่ายมาผสมกันเพื่อให้ฤทธิ์เหมือนสารเสพติดโดยมองว่าไม่เป็นอันตราย ซึ่งในความเป็นจริงสารผสมดังกล่าวมีฤทธิ์เป็นสารเสพติดทั้งสิ้น การที่เด็กและเยาวชนทดลองใช้หรือติดยาเสพติดนั้นเกิดจากหลาย ๆ ปัจจัย เช่น เด็กมีความอยากรู้อยากลอง ติดเพื่อน สถาบันครอบครัวอ่อนแอเนื่องจากบิดามารดาต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงครอบครัวทำให้ไม่มีเวลาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ปัญหาทางเศรษฐกิจ และในปัจจุบันราคาของยาเสพติดมีราคาถูกกว่าในอดีตหาซื้อได้ง่ายขึ้นจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้เสพสามารถหาซื้อยาเสพติดได้ง่ายมากขึ้น

นอกจากนี้ในยุคดิจิทัลที่สื่อออนไลน์หรือเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างมากในสังคมไทย ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงตัวยาเสพติดได้ง่ายและเป็นอันตรายอย่างยิ่ง โดยเด็กสามารถสั่งซื้อยาเสพติดผ่านทางสื่อออนไลน์หรือเทคโนโลยีได้โดยง่ายเพราะติดต่อสะดวกสบายมากขึ้นจึงทำให้สถานการณ์ความรุนแรงของการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเด็กและเยาวชนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในทุก ๆ ปี และทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถปราบปรามแก้ไขยาเสพติดได้เท่าที่ควร

เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ายาเสพติด เพราะผู้กระทำความผิดหรือผู้ค้ายาเสพติดทราบกฎหมายที่ใช้ในการลงโทษเด็กและเยาวชนมีอัตราโทษน้อยกว่าการลงโทษผู้ใหญ่ ก็จะ让孩子และเยาวชนเป็นผู้จำหน่ายหรือให้เป็นผู้ขนยาเสพติด เด็กก็จะถูกหลอกให้เข้ามากระทำความผิดในฐานะของผู้ที่เป็นเหยื่อ เพราะผู้ค้ารายใหญ่รู้จักอ่อนของกฎหมายในส่วนนี้ก็จะใช้ให้เด็กและเยาวชนเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดในลักษณะนี้เป็นส่วนใหญ่ เพราะอัตราโทษที่จะลงแก่เด็กและเยาวชนมีอัตราโทษน้อยกว่าลงโทษผู้ใหญ่

รูปแบบกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมกับการนำมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ

รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมกับการนำมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการนั้น ควรจะต้องมีลักษณะของการดำเนินกิจกรรมโดยชุมชนร่วมมือกันเอง หรือร่วมกับภาครัฐในลักษณะของการเป็นหุ้นส่วน โดยอาจให้หน่วยงานภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเป็นที่ปรึกษาหรือเป็นที่เลี้ยงในการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐอาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่เกี่ยวข้องไปเผยแพร่ความรู้ให้กับเครือข่ายสมาชิกผู้นำชุมชน หรืออาสาสมัครในชุมชนในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด โดยการให้สมาชิกหรือผู้นำชุมชน หรืออาสาสมัครเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด นอกจากนี้ผู้นำชุมชนจะต้องมีหน้าที่ในการเฝ้าระวังหรือแจ้งเบาะแสว่าครอบครัวใดมีการใช้ยาเสพติด รวมถึงการนำตัวผู้ติดยาเสพติดไปเข้ารับการรักษาตัวตามโรงพยาบาลหรือสถานต่างๆ เองโดยไม่ต้องรอให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเข้ามาดำเนินการ

ในระดับชุมชน สมาชิกในชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนควรตระหนักถึงปัญหาของยาเสพติด โดยให้ความสำคัญกับปัญหายาเสพติดอย่างน้อยที่สุดคือการสอดส่องดูแลสมาชิกในครอบครัวหรือชุมชนไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นผู้เสพหรือผู้ค้า ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความรัก ความสามัคคีในชุมชน แนวทางที่ดีที่สุดที่ควรนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดก็คือการให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือตัวแทนของชุมชน เข้ามาช่วยกันระงับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือช่วยแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยไม่ควรนำเอาตัวบทกฎหมายเข้ามาตัดสินปัญหาว่าฝ่ายใดผิดหรือฝ่ายใดถูก และจะลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างไร ซึ่งอาจมองว่าเป็นการแก้ไขปัญหายาที่ปลายเหตุ นอกจากนี้ควรกำหนดให้ชุมชนมีบทบาทในกระบวนการนำผู้กระทำความผิดด้านยาเสพติดกลับคืนสู่ชุมชนและสังคมด้วยการให้ออกลาโดยเฉพาะผู้เสพซึ่งควรให้ได้รับการบำบัดฟื้นฟูอย่างถูกต้อง รวมถึงควบคุมดูแลในขณะบำบัดหรือควบคุมหลังการบำบัด มีการดูแลติดตามผู้ต้องขังที่พ้นโทษและผู้ผ่านกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่กลับคืนสู่สังคมจำนวนมากให้มีอาชีพ มีรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวและสามารถกลับมาประพฤติตนในสังคมได้ปกติเป็นพลเมืองดีของสังคม มิให้สร้างความเดือดร้อนและกระทำความผิดซ้ำอีกครั้ง

แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ควรเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัวเป็นลำดับแรก เพราะสถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันหลักที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด ดังนั้นสถาบันครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกที่จะสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุดในชีวิตให้กับเด็กและ

เยาวชน รวมทั้งยังเป็นเกราะที่แข็งแรงที่จะปกป้องบุตรหลานจากสิ่งเสพติดทั้งหลาย เพราะฉะนั้นบุคคลภายในครอบครัวควรที่จะใส่ใจบุตรหลาน ดูแลความประพฤติไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกทาง ตักเตือนสั่งสอนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี ให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็กและเยาวชนอย่างเพียงพอที่จะทำให้เด็กไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ทั้งนี้ครอบครัวควรมีกิจกรรมเสริมร่วมกันภายในครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งมีความสัมพันธ์อันดี ซึ่งความรักความอบอุ่นจากครอบครัวจะเป็นสายใยรักที่จะถักทอเป็นเกราะที่แข็งแรงป้องกันภัยให้กับบุตรหลานที่ดีที่สุด

หมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรหลักซึ่งใกล้ชิดกับคนในพื้นที่มากที่สุด เป็นหน่วยทางสังคมขนาดเล็กรองจากครอบครัว ซึ่งมีจุดแข็งในด้านความสัมพันธ์และความใกล้ชิด ดังนั้นชุมชนไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน อาสาสมัครประจำชุมชน หรือสมาชิกในชุมชนทุกคนควรตระหนักถึงปัญหาของยาเสพติด โดยให้ความสำคัญกับปัญหาเสพติดอย่างน้อยที่สุดคือการเฝ้าระวัง สอดส่องดูแลสมาชิกในชุมชนไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นผู้เสพหรือผู้ค้า ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความรัก ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน นอกจากนี้สมาชิกในชุมชนทุกคนควรมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยการมีจิตสาธารณะร่วมกันในชุมชน มีความรับผิดชอบร่วมกัน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นสมาชิกในชุมชนก็ควรจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาร่วมกันเป็นลำดับแรก โดยไม่ต้องรออนุญาตจากภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหายา

ปัญหายาเสพติดต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหายา ไม่มีบุคคลใดสามารถแก้ไขได้โดยลำพัง หากสมาชิกในหมู่บ้านหรือชุมชนรู้จักและเข้าใจปัญหาได้ดีที่สุดก็จะเป็นผู้แก้ไขปัญหายาได้ดีมากกว่าสมาชิกภายนอกหมู่บ้าน ชุมชนควรเริ่มต้นจัดการปัญหายาด้วยตัวของชุมชนเอง เพราะพลังชุมชนเป็นพลังสำคัญในการหยุดยั้งปัญหายาเสพติดได้ แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นต้องอาศัยกลไกหลักก็คือสมาชิกในชุมชนจะต้องตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนของตน โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้สนับสนุนหรือเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินงานหรือเป็นที่ปรึกษาช่วยเหลือเท่านั้น ทั้งนี้เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในการดูแลและปกป้องชุมชนของตนแล้วยังเป็นการให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันทางออกและแนวทางป้องกันแก้ไขปัญหายาที่อาจเกิดขึ้นกับชุมชนในอนาคต รวมทั้งร่วมกันเยียวยาความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในชุมชนอีกด้วย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

จากผลการวิจัยพบว่าสถานการณ์ปัญหาด้านยาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบันมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างรุนแรงมากขึ้น โดยพบว่าเด็ก

และเยาวชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นจำนวนมาก ตลอดจนมีแนวโน้มพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดมากกว่า 1 ชนิดร่วมกันมากยิ่งขึ้น มีการนำสารต่าง ๆ ที่หาได้ง่ายมาผสมกันเพื่อให้ออกฤทธิ์เหมือนสารเสพติดโดยมองว่าไม่เป็นอันตราย ซึ่งในความเป็นจริงสารผสมดังกล่าวมีฤทธิ์เป็นสารเสพติดทั้งสิ้น การที่เด็กและเยาวชนทดลองใช้หรือติดยาเสพติดนั้นอาจมีสาเหตุมาจากหลาย ๆ ปัจจัย เช่น เด็กมีความอยากรู้อยากลอง ติดเพื่อน สถาบันครอบครัวอ่อนแอเนื่องจากบิดามารดาต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ไม่มีเวลาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ปัญหาทางเศรษฐกิจ และในปัจจุบันราคาของยาเสพติดก็มีราคาถูกกว่าในอดีตและหาซื้อได้ง่ายขึ้นจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้เสพยาสามารถหาซื้อยาเสพติดได้ง่ายมากขึ้น นอกจากนี้เด็กและเยาวชนยังตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ายาเสพติด เพราะผู้กระทำความผิดหรือผู้ค้ายาเสพติดทราบว่าคุณสมบัติที่ใช้ในการลงโทษเด็กและเยาวชนมีอัตราโทษน้อยกว่าการลงโทษผู้ใหญ่ ก็จะทำให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้จำคุกหรือให้เป็นผู้ขนยาเสพติดแทน ส่วนรูปแบบกระบวนการยุติธรรมชุมชนที่เหมาะสมกับการนำมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการควรจะต้องมีลักษณะของการดำเนินกิจกรรมโดยชุมชนร่วมมือกันเอง หรือร่วมกับภาครัฐในลักษณะของการเป็นหุ้นส่วน โดยอาจให้หน่วยงานภาครัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเป็นที่ปรึกษาหรือเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ผู้นำชุมชน หรืออาสาสมัครในชุมชนจะต้องเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีหน้าที่ในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดหรือแจ้งเบาะแสว่าครอบครัวหรือสมาชิกคนใดมีการใช้หรือเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด นอกจากนี้ควรให้ชุมชนมีบทบาทในกระบวนการนำผู้กระทำความผิดด้านยาเสพติดกลับคืนสู่ชุมชนและสังคมด้วยการให้โอกาส โดยเฉพาะผู้เสพยาซึ่งควรให้ได้รับการบำบัดฟื้นฟูอย่างถูกต้อง รวมถึงควบคุมดูแลในขณะบำบัดหรือควบคุมหลังการบำบัด ส่วนแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นควรเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัวเป็นลำดับแรก เพราะสถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันหลักที่ใกล้ชิดกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด ดังนั้นสถาบันครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกที่จะสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุดในชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งในส่วน of ชุมชนไม่ว่าจะเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน อาสาสมัครประจำชุมชน หรือสมาชิกในชุมชนทุกคนควรตระหนักถึงปัญหาของยาเสพติด โดยให้ความสำคัญกับปัญหายาเสพติดอย่างน้อยที่สุดคือการเฝ้าระวัง สอดส่องดูแลสมาชิกในชุมชนไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นผู้เสพยาหรือผู้ค้า ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความรัก ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนโดยเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในการดูแลและปกป้องชุมชนของตนแล้วยังเป็นการให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันหาทางออกและแนวทางป้องกันแก้ไขปัญหายาที่อาจเกิดขึ้นกับชุมชนในอนาคต รวมทั้งร่วมกันเยียวยาความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในชุมชนอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผู้เขียนจึงขอเสนอแนะว่าหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรมีมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรม ควรมีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาเสพติดเข้ามาทำงานในพื้นที่โดยตรงเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างจริงจังโดยมุ่งเน้นการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เจ้าหน้าที่ของรัฐควรให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างจริงจัง โดยจะต้องมีการติดตามและประเมินผลผู้เสพที่ผ่านกระบวนการบำบัดรักษาอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้ที่ผ่านกระบวนการบำบัดรักษาได้รับการช่วยเหลือ ประคับประคอง ให้คำแนะนำปรึกษา เสริมกำลังใจ สร้างแรงจูงใจอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เสพ/ผู้ติดสารเสพติด สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมทั่วไปได้ตามปกติโดยไม่กลับไปเสพยาเสพติด นอกจากนี้ควรสร้างผู้นำชุมชนที่จะเข้ามาเป็นต้นแบบในการแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่อย่างจริงจัง เพื่อเข้ามาทำหน้าที่ในการสอดส่อง เฝ้าระวังพฤติกรรมหรือแจ้งเบาะแสว่าบุคคลใดเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดหรือไม่ และชุมชนควรสร้างทัศนคติในการยอมรับหรือการให้ออกาสเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องติดยาเสพติดมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นการติดยาเสพติด การผ่านการบำบัดรักษายาเสพติดแล้ว หรือมีการกระทำความผิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาจากการใช้ยาเสพติด ทั้งนี้ชุมชนควรให้ออกาสบุคคลเหล่านี้กลับตัวกลับใจเข้ามาเป็นสมาชิกในชุมชนเพื่อเป็นการลดโอกาสที่เด็กและเยาวชนจะกลับเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีกครั้ง

บรรณานุกรม

- กรกฎ ทองชะโชค เอกราช สุวรรณรัตน์และอภิวัฒน์ สมานิช, “กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน” (2561) 9:1 วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, การมีส่วนร่วมของประชาชน (15 สิงหาคม 2563) PUBIC SECTOR DEVELOPMENT GROUP <<https://recc.erc.or.th/index.php/2015-07-07-07-53-46/464-2010-02-01-08-32-52>>.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวยและคณะ, ยุติธรรมชุมชน : การเปิดพื้นที่ของชุมชนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2550).
- ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2548).
- นาวิ สุกุลวงศ์ธนา และคณะ, แนวทางการป้องกันปัญหาอาชญากรรมสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน: ภูมิคุ้มกันเพื่อสร้างโลกสีขาว (หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ 25 หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐ เอกชน และการเมือง รุ่นที่ 6 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2555 – 2556) (กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2555-2556).
- พงษ์ธร ธีบุญศิริ, แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม (กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2552).
- ยศศักดิ์ ไยโกยกานนท์, ยุติธรรมชุมชนในกระบวนการยุติธรรมไทย (นิติศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2557).
- ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดสมุทรปราการ, แผนปฏิบัติการด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดสมุทรปราการ ระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2563 - 2567) (สมุทรปราการ: ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดสมุทรปราการ, 2563).
- สัณญพงศ์ ลิ่มประเสริฐ, กระบวนการยุติธรรมชุมชนในประเทศไทย (นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเอกกฎหมาย อาญาและกระบวนการยุติธรรม, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2559).
- สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558-2562 (14 ตุลาคม 2563) ONCE_PLAN <https://www.oncb.go.th/Home/PublishingImages/Pages/ProgramsandActivities/strategic_plan_2558-2560.pdf>.

สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อพัฒนาจังหวัด, แผนพัฒนาจังหวัด
สมุทรปราการ 4 ปี พ.ศ. 2561 - 2564 (15 ตุลาคม 2563) SAMUTPRAKAN PROVINCIAL
<<http://www.samutprakan.go.th/61-64.pdf> >.

อังคณา บุญสิทธิ, การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในกระบวนการยุติธรรมใน เอกสารการสอน
ชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรม *Criminal justice administration* (กรุงเทพมหานคร: สาขาวิชา
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2552).

